

УДК 338.2:330

ГУРМАК В.М.,
аспірант кафедри міжнародного менеджменту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ ДО ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ: ДОСВІД ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

***Анотація.** Економічна діяльність ТНК прямо впливає на розвиток економіки країни (як країни базування материнської компанії, так і країн де розміщені філії). Досліджено сучасні особливості формування глобальних ланцюжків вартості в контексті державної підтримки окремих секторів національної економіки. Проаналізовано особливості підтримки малого і середнього бізнесу в Південній Кореї як складової поглиблення процесів транснаціоналізації. Визначено пріоритети модернізації економічної системи України за умов транснаціоналізації та поглиблення взаємодії глобальних ТНК з національними українськими компаніями.*

Ключові слова: Південна Корея, ТНК, глобальні ланцюжки вартості, транс націоналізація.

Гурмак В.М., аспірант кафедри міжнародного менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИОБЩЕНИЯ УКРАИНСКИХ КОМПАНИЙ В ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЙ БИЗНЕС: ОПЫТ ЮЖНОЙ КОРЕИ

***Аннотация.** Экономическая деятельность ТНК прямо влияет на развитие экономики страны (как страны базирования материнской компании, так и стран где расположены филиалы). Исследованы современные особенности формирования глобальных цепочек стоимости в контексте государственной поддержки отдельных секторов национальной экономики. Проанализированы особенности поддержки малого и среднего бизнеса в Южной Корее как составляющие процессов углубления транснационализации. Определены приоритеты модернизации экономической системы Украины в условиях транснационализации и углубления кооперации глобальных ТНК с национальными украинскими компаниями.*

Ключевые слова: Южная Корея, ТНК, глобальные цепочки стоимости, транснационализация.

Gurmak V.M., Post-graduate student at the Department of International Management of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

THE PROSPECTS OF INCLUSION OF UKRAINIAN COMPANIES INTO TRANSNATIONAL BUSINESS: THE EXPERIENCE OF SOUTH KOREA

***Summary.** Direct impact of the South Korean TNCs on the development of national economy (as a country-based parent company, and the countries where branches are located). The modern features of global value chains formation in the context of the state support to specific sectors of the national economy. The peculiarities of support for small and medium businesses in South Korea are analyzed as a part of the process of transnationalization. Priorities of modernization of the economic system of Ukraine in terms of transnationalization and global TNCs cooperation with national ukrainian companies are determined.*

Key words: South Korea, TNCs, global value chains, transnationalization

Актуальність дослідження. Зростання світової торгівлі по відношенню до сукупного обсягу світового виробництва в останні два десятиліття все більше інтенсифікується, що значною мірою відображає те, скільки разів проміжна продукція перетинає кордони. Зростання валового експорту по відношенню до обсягу виробництва в якійсь мірі пояснюється більш інтенсивним використанням глобальних ланцюжків вартості: зростає число проміжних стадій виробництва та диференціація джерел ресурсів, що перевозяться з однієї країни в іншу в рамках виробничого процесу. Найважливіше питання полягає в тому, чи створює зростання глобальних ланцюжків вартості добробут в країнах, що входять в ланцюжок. Дані емпіричних досліджень, що здійснюються авторитетними міжнародними організаціями засвідчують, що таке зростання відбувається, але різними темпами і в різних економіках. Більшість країн і всі регіони збільшили свій внесок у світове виробництво у вигляді експорту. Але в деяких з них це зростання йшло більш високими темпами, ніж в інших. Тому є актуальним дослідження можливостей залучення українського бізнесу до глобальних виробничих мереж та визначення напрямків включення вітчизняних підприємств в процеси транснаціоналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми транснаціоналізації економіки України досліджували такі вітчизняні науковці, як Геєць В., Лук'яненко Д., Рогач О., Рокоча В., Руденко-Сударева Л., Філіпенко А., Якубовський С. та інші. Водночас, незважаючи на велику кількість досліджень створюваних переважно транснаціональними компаніями ланцюжків глобальної вартості та їх впливу на розвиток національних галузей у

працях зарубіжних вчених, для українських науковців дана тема є предметом дослідження лише з боку окремих проблемних питань.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В сучасних умовах процес виробництва товарів включає в себе наступні стадії: проектування, виробництво, маркетинг, дистрибуцію і після продажне обслуговування споживача. Ці стадії можуть існувати як у рамках однієї компанії, так і можуть бути розподілені між багатьма фірмами, що знаходяться в різних країнах. Практично недослідженими сьогодні є питання оцінки ступеня залучення українських компаній в глобальне виробництво і в зв'язку з цим немає чіткого уявлення про шляхи модернізації моделі взаємодії національного українського бізнесу з транснаціональними компаніями. Тому новизна дослідження полягає в обґрунтуванні пріоритетів розвитку експорто орієнтованих галузей економіки України за умов транснаціоналізації та залучення вітчизняних підприємств до глобальних ланцюжків вартості.

Викладення основного матеріалу. За оцінками ЮНКТАД, близько 80% світової торгівлі припадає на ланцюжки поставок продукції, які напряму пов'язані з діяльністю транснаціональних корпорацій. Сюди входить торгівля між підрозділами корпорації, різні ліцензії, франшизи тощо. Тобто, зростання не зводиться до промислового виробництва: дохід у глобальних ланцюжках вартості (ГЛВ) все частіше створюється експортом послуг, багато з яких схильні до ризику переведення в офшорні зони або передбачають їх надання за субпідприємством. Збільшення експорту доданої вартості пояснюється рядом факторів, але найбільш вагомим серед них, на думку багатьох дослідників, є участь у глобальних ланцюжках вартості. Наприклад, країни, які спеціалізуються на стадії складання, імпортують відносно дорогі ресурси (компоненти, комплектуючі), додають відносно незначну вартість до цих ресурсів і експортують товари, додана вартість яких в основному іноземного походження. У цих країнах відношення експорту доданої вартості до валового експорту зазвичай нижче.

Але, незважаючи на виконання ними складальних або переробних операцій з низькою доданою вартістю, їх експорт все ж створює значну частину доходу країни – тобто в цих країнах високе відношення експорту доданої вартості до ВВП. Це також країни, в яких спостерігалися відносно високі темпи економічного зростання з середини 1990-х років, що вказує на важливі ефекти навчання та інші види позитивних вторинних ефектів підключення країни до глобальних ланцюжках вартості для решти економіки. Наприклад, вітчизняні фірми, що спеціалізуються на складальних операціях, можуть отримувати непрямі вигоди від долучення до нових технологій, що використовуються іноземними фірмами, або від поліпшення ділового клімату, пов'язаного з іноземними інвестиціями.

Отже, нинішня структура міжнародної торгівлі багато в чому пов'язана з виробничими ланцюжками ТНК [1]. Для виробництва і реалізації продуктів корпораціям потрібні також сервісні послуги. Хоча частка сектора послуг у світовій торгівлі складає всього 20%, внесок сектора у виробництво проміжних компонентів становить 46%.

Близько 67% прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в світі вкладено саме в сектор послуг – половина з цих коштів пов'язана з виробничими ланцюжками. Накопичені ПІІ в країні та її рівень участі у світових ланцюжках створення вартості сильно залежать один від одного. Це підтверджує роль корпорацій у світових ланцюжках створення вартості.

Це видно на прикладі бідних країн, яким інвестиції корпорацій дозволяють інтегруватися у світове виробництво і торгівлю. Країни, в які корпорації інвестували кошти, виграють двічі, оскільки вони більше залучені і в світову торгівлю, і поділ виробництва, внесок товарів з високою доданою вартістю в їх ВВП вище. Для оцінки впливу залучення вітчизняного бізнесу до глобального виробництва використовується індекс участі країн в глобальних ланцюжках вартості, який розраховується як доля іноземних

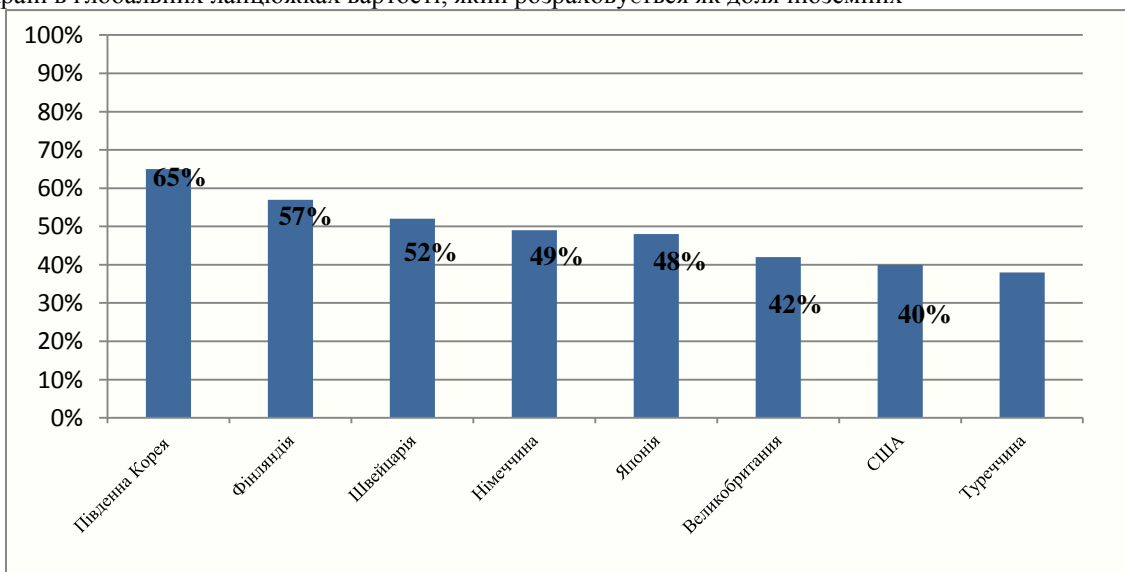

Рис. 1. Індекс участі в глобальних ланцюжках доданої вартості країн-членів ОЕСР, 2013 р., % [2]

проміжних товарів плюс вироблені всередині країни проміжні товари, що використовуються в експорті третіх країн, у відсотках від валового експорту країни (Рис. 1).

Як видно з рисунку, Південна Корея має найвищий показник імпорту з метою подальшої переробки товарів та експортування виробленої на їх основі продукції. Залучення національних компаній в глобальні ланцюжки вартості відбувається переважно на рівні малих та середніх підприємств, які є партнерами для транснаціонального бізнесу. Південна Корея – це одна з азійських розвинутих країн світу, де малий і середній бізнес розвиваються досить інтенсивно. Малі підприємства в цій країні складають 99,5% усіх зареєстрованих суб'єктів підприємництва і на їх частку припадає близько 50% обсягу виробленої продукції.

Уряд країни приділяє велику увагу підтримці та розвитку малого та середнього підприємництва, про що свідчить розгалужена мережа інститутів підтримки. Так, у 1962 р. була утворена Корейська федерація малого і середнього бізнесу (КФМБ). Створений у рамках федерації Фонд взаємодопомоги здійснює спеціальну програму сприяння розвитку оптової торгівлі. У 1996 р. створена Адміністрація малого і середнього бізнесу (АМСБ), яка є державним органом і виступає як секретаріат при Президентській Комісії з малого і середнього бізнесу і займається розробкою державної політики у цій сфері.

Конкретні заходи для підтримки малого і середнього бізнесу здійснюються на підставі цілого ряду законодавчих актів. Відповідно до цих законодавчих документів, Уряд Кореї і його спеціалізовані органи здійснюють фінансову та правову підтримку малого і середнього підприємництва за будь-якими напрямками. До їх числа відносяться програми модернізації устаткування малих і середніх підприємств; програми координації зусиль малих і середніх підприємств зі створення конкурентоспроможної промислової продукції. Необхідно також відзначити, що в ряді випадків законодавство країни зобов'язує великі промислові підприємства передавати морально (але не фізично) застаріле обладнання для використання в сфері малого і середнього підприємництва. Урядом Кореї розроблена також програма пільгового оподаткування малих і середніх підприємств, яка передбачає не тільки зниження податків на їх продукцію та пільгову оренду виробничих приміщень, але і надання їм пільгових довгострокових банківських кредитів.

У реалізації урядових програм важлива роль належить також Корпорації сприяння малому і середньому підприємству (SMTPC), основним завданням якої є розробка конкретних програм сприяння їх розвитку. У відповідності зі спеціальним Актом про заходи для організаційного зміцнення малих і середніх підприємств, Корпорація здійснює спеціалізовані програми по розробці технологій, комп'ютеризації й автоматизації виробництва на малих і середніх підприємствах. Фінансові ресурси Корпорації формуються, в основному, за рахунок надходжень з державного бюджету у вигляді довгострокових державних кредитів і спеціалізованих урядових відрахувань у Фонд сприяння розвитку малому і середньому підприємству, що знаходиться під безпосереднім контролем і керуванням Корпорації [3].

Механізми транснаціоналізації національного бізнесу передбачають проведення ефективної промислової політики, спрямованої на розвиток певних галузей. Багато країн стикаються після кризи з бюджетними обмеженнями і перебувають у пошуку більш ефективних, більш селективних і менш витратних механізмів державного втручання в розвиток своєї економіки. Південна Корея, традиційний захисник активної промислової політики, нещодавно розробила специфічні галузеві стратегії для секторів, які вважає флагманами індустрії: автомобільної промисловості, суднобудування, напівпровідникової промисловості, металургії, загального машинобудування, текстильної промисловості та виробництва будівельних матеріалів. На додаток до цього Південна Корея визначила пріоритетні напрями майбутнього зростання, що дозволяють країні використовувати конкурентні переваги, серед яких зелені технології, наукомісткі конвергентні технології та послуги з високою доданою вартістю. Отже, промислова політика може бути спрямована на підтримку або реструктуризації традиційних галузей, таких як металургія чи текстильна промисловість, або на створення нових галузей, таких як роботобудування або нанотехнології.

Проблеми транснаціоналізації економіки є актуальними для України. Зараз частка у ВВП продукції, виробленої транснаціонально-національними корпораціями, постійно зростає. Вслід за корпораціями «глобального харчування та споживання» на український ринок вже прийшли провідні транснаціональні виробники високотехнологічної продукції, такі як «Apple» і «Алкатель». Більшість великих ТНК фокусують свою діяльність у секторах фінансів, послуг, енергетики, сфері інформаційних технологій та обладнання, фармацевтики і біотехнології. В Україні чимало бюджетоутворюючих товарів йдуть на експорт, про це свідчить попит на дані групи товарів за кордоном та можливість вітчизняної економіки виробляти не лише для власного споживання, але й надлишково, що власне і може бути об'єктивними причинами для інтенсифікації залучення українських компаній до глобальних ланцюжків вартості. Особливе місце в цих процесах мають посісти малі та середні підприємства.

Активна позиція нашої держави щодо регулювання взаємодії вітчизняних компаній та ТНК стимулюватиме позитивні зрушення в економіці України, а саме: концентрацію інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки в умовах обмежених інвестиційних можливостей державного бюджету; забезпечення фінансовими ресурсами сфери промислових НДДКР, прискорення науково-технічного прогресу; підвищення експортного потенціалу й конкурентоздатності продукції національних підприємств; сприяння демонополізації ринків продукції; здійснення прогресивних структурних змін у вітчизняному господарському комплексі; формування раціональних технологічних і коопераційних зв'язків в умовах транснаціоналізації.

Транснаціональні структури поєднують національні економіки не за географічним принципом, а на основі глибоких відтворювальних зв'язків у тій чи іншій сфері господарства. Традиційно ТНК займалися НДДКР в основному в країнах базування, але практика показує, що все частіше великі вони поглинають дрібні інноваційні компанії в різних країнах та регіонах. Що стосується України, то, на нашу думку, відносно транснаціональних форм модернізації економіки та перспективних сфер залучення вітчизняних підприємств до глобальних ланцюжків вартості є взаємодія національних компаній з глобальними лідерами ринку інформаційних технологій. На сьогодні інформаційні технології (ІТ) вважаються головним фактором світового розвитку та основою конкурентоспроможності більшості розвинутих країн.

Міжнародний ІТ-ринок динамічно зростає, надаючи можливість країнам, що розвиваються зайняти свою нішу та включитися до світового господарства. Одним з найперспективніших і динамічних сегментів ринку інформаційних технологій є ринок ІТ-послуг, головною формою прояву якого є ІТ- аутсорсінг. Так, в Україні за 2014 рік доля ІТ-галузі у ВВП склала 1,42%. Експерти оцінюють потенціал зростання доходів від експорту ІТ -послуг у США і ЄС, що може складати більш ніж \$ 10 млрд [4]. Відповідно до рейтингу дослідницької компанії Clutch щодо найкращих світових компаній, які спеціалізуються на тестуванні програмного забезпечення, серед 10 найкращих ІТ-компаній світу знаходяться чотири вітчизняні аутсорсери, один із яких посідає другу позицію у рейтингу [5]. З іншого боку, в цій галузі задіяні саме малі та середні підприємства, які є основними суб'єктами, що створюють додану вартість та робочі місця. Розвиток високих технологій допоможе провести структурні зміни в економіці, створити сотні тисяч робочих місць та поповнити бюджет країни.

Висновки. Транснаціональні корпорації активно впливають на процеси глобалізації, оскільки вони є провідною формою сучасного виробництва. На відміну від інших форм виробництва, ТНК здійснюють чи контролюють здійснення інвестиційних потоків, беруть активну участь у найновітніших формах міжнародного співробітництва у сфері економіки. Зовнішньоекономічна та промислова політика держави тим успішніша, чим більше базується на національних конкурентних перевагах.

Сьогодні вже незаперечною є необхідність орієнтуватися на експорт високотехнологічних товарів та товарів з високою доданою вартістю та високим ступенем обробки. Тому проблеми подальшої модернізації економіки України з використання переваг транснаціоналізації тісно пов'язані з розвитком високотехнологічних галузей та спроможністю держави підтримувати малий та середній бізнес в країні. Крім цього, саме від спроможності використовувати переваги інтеграції в глобальні ланцюжки вартості на рівні виробництв з високою доданою вартістю для України залежить її сприйняття в світі, що також є важливим аргументом для стимулювання і підтримки високотехнологічного сектору економіки.

Література

1. Biggest transnational companies [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2014/07/focus->
2. Complete databases available via OECD's [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>
3. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=814>
4. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. Розвиток науково-технічної та інноваційної сфери [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dkni.gov.ua/index.php/-2011-2014-q-q?lang=en&Itemid=167&option=com_content&view=article&id=105&month=6&year=2011.
5. Чотири українські команди потрапили до десятки найкращих ІТ-компаній світу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tsn.ua/nauka_it/chotiri-ukrayinski-komandi-potrapili-do-desyatki-naykraschih-it-kompaniy-svitu-461372.html